

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Λ. ΠΙΕΡΡΗΣ

**ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ
ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΗ ΕΘΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ**

**ΜΕΓΑΛΑ ΕΡΓΑ
Ή
ΜΕΓΑΛΗ ΑΠΟΔΟΣΗ;**

**ΚΡΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΕΓΑΛΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΩΝ
Ή
ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ;**

Για την λειτουργία κάθε όντος μέσα στον κόσμο χρειάζονται πόροι (υλικά, αγαθά, εργασία, γη). Με την δραστηριότητα του ατόμου, μιας επιχείρησης ή της κοινωνίας γενικά, οι πόροι μετουσιώνονται σε αποτέλεσμα, το οποίο μπορεί να παράσχει αμέσως ή εμμέσως περισσότερους και καλύτερους πόρους από αυτούς που τροφοδότησαν την συγκεκριμένη ατομική, επιχειρηματική ή κοινωνική λειτουργία. Ο άνθρωπος ατομικά και συλλογικά, αποτελεί την μοναδική κοσμική «μηχανή» που είναι σε θέση να παράγει με την φυσική δράση του μεγαλύτερη ποσότητα και καλύτερη ποιότητα ουσίας από αυτήν που κατανάλωσε. Με πόρους δεδομένης αξίας παράγει αποτέλεσμα μεγαλύτερης αξίας. Ο άνθρωπος είναι δηλαδή υπό μία ειδική έννοια πραγματικός δημιουργός εκ του μηδενός.

Αλλά βεβαίως, από το άλλο μέρος, η ανθρώπινη δραστηριότητα σε οποιοδήποτε επίπεδο οργάνωσης μπορεί επίσης να υποβαθμίζει τους διαθέσιμους πόρους προς κατανάλωση. (Και εννοώ εδώ την κατανάλωση με ευρύτατο περιεχόμενο, κάθε πόρο που δαπανάται στην μετουσιωτική δράση του ανθρώπου). Ο υποβιβασμός αυτός των διαθέσιμων πόρων (κάτι σαν την υποτιθέμενη νομοτέλεια του λεγομένου δευτέρου θερμοδυναμικού αξιώματος) σημαίνει σπατάλη του υπάρχοντος και προσφερόμενου δυναμικού κατά τρόπο αλυσιτελή σε έργα μη παραγωγικά εν σχέσει προς το παραγωγικό δυναμικό που δαπανήθηκε για την πραγματοποίησή των.

Αυτά ισχύουν για την ανθρώπινη δραστηριότητα εν γένει, ανεξαρτήτως της ειδικότερης και συγκεκριμένης μορφής της, του τομέα στον οποίο ασκείται και του βαθμού (της έκτασης και του βάθους) οργάνωσης και ολοκληρώσεώς της σε ένα ομαδικό πλαίσιο. Τα ίδια ισχύουν και για την οικονομική λειτουργία του ανθρώπου – που δεν ορίζεται αλλιώς παρά από την συνολική ανθρώπινη δραστηριότητα θεωρούμενη ακριβώς από την άποψη της ορθολογικής χρήσης των διαθέσιμων πόρων για την επίτευξη του μέγιστου αποτελέσματος.

Είναι φανερό ότι το μέγεθος του οικονομικού αποτελέσματος καθ' εαυτό, ακόμη και ο ρυθμός μεταβολής του, δεν είναι τα σημαντικότερα στοιχεία για την ορθή αποτίμηση της ανθρώπινης δραστηριότητας, ούτε καν από οικονομική άποψη. Η ένταση της ανθρώπινης λειτουργίας πρέπει να οδηγεί σε αυξημένη αποτελεσματικότητα – άλλως είναι σπατάλη και όχι ωφέλεια. Ο πυρετός, και η πυρετική δραστηριότητα, δεν είναι απόδειξη υγείας – αντιθέτως μάλιστα. Θέλομε υψηλό δείκτη αποτελεσματικότητας, για να θεωρήσουμε ότι η ένταση της ανθρώπινης λειτουργίας απορρέει από την βελτιστοποίηση της ανθρώπινης «μηχανής», σε ατομικό, επιχειρηματικό ή εθνικό επίπεδο. Τότε η κατάσταση είναι ευσταθής και πληροί τον τελικό σκοπό της ανθρώπινης ύπαρξης και ενέργειας, που είναι η μέγιστη αυτοπραγμάτωση του ανθρώπου κατά την γενική φύση του και την ειδική ιδιαιτερότητα της ατομικότητάς του.

Επί παραδείγματι, για τον έλεγχο της υγείας μιας επιχείρησης δεν αρκεί η μελέτη (της ροής) των εσόδων της μόνο, ή ακόμη και των επενδύσεών της, αλλά σημασία έχουν κριτήρια που αποδίδουν την αποτελεσματικότητα του μετασχηματισμού αξίας που συντελείται σε αυτή, κριτήρια όπως η απόδοση του κεφαλαίου, η παραγωγικότητα της εργασίας, και χαρακτηριστικά η τελική καθαρή κερδοφορία της σε ένα βάθος χρόνου. Παρομοίως, στην εθνική οικονομία πρέπει να εκλογικευθεί επί τέλους ο μύθος των μεγάλων ρυθμών αύξησης του ακαθάριστου εγχωρίου προϊόντος ως έσχατου σκοπού οικονομικής ανάπτυξης. Ο παραλογισμός αυτού του μυθεύματος γίνεται εύκολα κατανοητός αν σκεφθεί κανείς ότι είναι σπατάλη πόρων και όχι θετική εξέλιξη η κατασκευή π.χ. τεραστίων και

εκσυγχρονισμένων γηπέδων όταν η παρουσία των φιλάθλων σε αυτά μικρό μόνο μέρος τους καταλαμβάνει, και όταν η ποιότητα των αθλητικών αγώνων που πραγματοποιούνται σε αυτά είναι πενιχρή. Είναι επίσης σπατάλη πόρων η κατασκευή τεραστίας γέφυρας, εάν πρόκειται να χρησιμοποιηθεί κατά μεγάλο μέρος απλώς για την μετακίνηση εκδρομένων. Είναι εξίσου σπατάλη πόρων η κατασκευή υπερμέτρου λιμανιού ή αεροδρομίου όταν οι γεωπολιτικές διαστάσεις του τόπου και οι αναμενόμενες συνεπακόλουθες περιφερειακές εξελίξεις μικρό περιθώριο αφήνουν για μια πραγματικά παραγωγική χρήση τους στο μέγιστο των δυνατοτήτων που εμπερικλείουν με την κατασκευή τους. (Η προσδοκώμενη απλώς και μόνο τουριστική χρήση τους μόνο υπό ιδιαίτατα ειδικές συνθήκες θα μπορούσε να περάσει ως παραγωγική χρήση στο μέγιστο των δυνατοτήτων τους, αφού ακόμη και εάν πραγματωθεί η ελπιζόμενη τουριστική διόγκωση – πράγμα αμφίβολο για λόγους κορεσμού του χώρου και ανταγωνιστικής υποβάθμισης – θα μπορούσε να εξυπηρετηθεί με λιγώτερη κατανάλωση πόρων).

Τα παραδείγματα αναποτελεσματικής δαπάνης πόρων μπορούν να πολλαπλασιασθούν επ' αόριστον. Ο κάθε νεοέλληνας ξέρει από τον χώρο του επαγγελματικό και τοπικό το αβάστακτο και αποθαρρυντικό βάρος της κατασπατάλησης μεγάλης ενέργειας για μικρό ουσιαστικό αποτέλεσμα. Ο εμποδισμός της ανθρώπινης ενέργειας εδώ στην χώρα μας είναι αποκρουστικός. Κάθε είδους πέδες επιβάλλονται παντού, σε μια κοινωνία που έχει καταντήσει επαχθέστατα κλειστή – σε νοοτροπία και πρακτική.

Ένα έργο δεν πρέπει να γίνεται μόνο και μόνο επειδή υπάρχουν πόροι που μπορούν να διατεθούν για την πραγμάτωσή του, ανεξαρτήτως του οικονομικού αποτελέσματός του. Φυσικά εάν ένα τέτοιο έργο γίνει, οι δαπανηθέντες πόροι για την διενέργειά του αυξάνουν σε τελευταία ανάλυση το ακαθάριστο εθνικό προϊόν (ΑΕΠ), επομένως και το ακαθάριστο εθνικό εισόδημα για λίγο χρονικό διάστημα – όσο κρατάει η δαπάνηση του εισοδήματος που δημιουργείται με την επιτέλεση του έργου. Αλλά εάν αυτό αποτελούσε καθ' εαυτό την εκπλήρωση των στόχων της οικονομικής ανάπτυξης, τότε δεν θα υπήρχε οικονομικό πρόβλημα ορθής διαχείρισης πόρων, δεν θα υπήρχε το ουσιαστικό οικονομικό ζητούμενο που είναι η μεγιστοποίηση του αποτελέσματος με δεδομένους πόρους κατά το μέγεθος και την δομή των. Φερ' ειπείν, και για να ωθήσω τον μύθο του ΑΕΠ σε *reductio ad absurdum*, θα μπορούσε να λυθεί οποιαδήποτε οικονομική δυσπραγία με την εκτέλεση τεράστιων άχρηστων έργων. Θα μπορούσαμε π.χ. ως χώρα να αντιμετωπίσουμε την καχεξία στον νομό Αχαΐας με ένα μεγαλεπίβολο δεκαετές σχέδιο ισοπέδωσης του Παναχαϊκού, και μάλιστα κατά προτίμηση χωρίς ειδικό λόγο και σκοπό.

Εάν θα μπορούσε το (μερικώς ή ολικώς) άχρηστο να είναι επωφελές, τότε η πραγματικότητα θα λειτουργούσε υπέρ των ανικάνων και ο κόσμος θα ήταν το κολοσσιαίο αστείο ενός κακόβουλου δαίμονα. Ευτυχώς, δεν είναι φτιαγμένα έτσι τα πράγματα. Ένα σύστημα που λειτουργεί, υπ' αυτές τις αφύσικες προϋποθέσεις, είναι εγγενώς ασταθές, πληρώνει τίμημα τώρα εδώ και μετά εκεί χωρίς πολλές φορές να καταλαβαίνει γιατί τιμωρείται σε διάφορες, και φαινομενικά άσχετες μεταξύ των, περιστάσεις και πεδία, και περιμένει την καθαρτήρια κρίση της δημιουργικής καταστροφής που θα το αναδομήσει δυναμικά.

Η επιτυχής διαχείριση πόρων είναι η ορθολογική διαχείρισή των προς επίτευξη μέγιστου οικονομικού αποτελέσματος. Η σωστή επιλογή σημαίνει πρόκριση μιας ωρισμένης μορφής χρήσης μεταξύ άλλων δυνατών και εναλλακτικών μορφών. Η επιτυχία της επιλογής, δηλαδή η πρόκριση της λύσης που μεγιστοποιεί την αποτελεσματικότητα της διαχείρισης, αμείβεται ως κέρδος. Η ορθολογική διαχείριση παράγει οικονομικό αποτέλεσμα

μεγαλύτερης αξίας από τους πόρους που καταναλώθηκαν στην παραγωγή του. Το επιχειρηματικό κέρδος στην περίπτωση μιας συνολικής εθνικής οικονομίας από την σωστή διαχείριση των διαθέσιμων πόρων της δεν χρειάζεται να εκδηλωθεί αναγκαία ως πλεόνασμα, π.χ. στο εμπορικό ισοζύγιο: αυτοεπενδύεται αμέσως ή εμμέσως και τελικά εμφανίζεται ως ταυτόχρονα έντονοι και διατηρήσιμοι ρυθμοί ανάπτυξης. Η λανθασμένη αντιπαραγωγική διαχείριση θα εμείωνε τους ρυθμούς αυτούς και θα έκανε την αναπόφευκτη παλινδρόμηση του οικονομικού κύκλου μεγαλύτερης έντασης και ασταθή.

Για να αντιμετωπίσει δυσχέρειες που προκύπτουν από οικονομική κυκλικότητα, ή για να μεγεθύνει την δραστηριότητά της, μια επιχείρηση μπορεί να αυξήσει τους διαθέσιμους πόρους της μέσω δανεισμού – και το αντίστοιχο μπορεί να γίνει για την εθνική οικονομία στο σύνολό της. Αλλά η μεγέθυνση της δραστηριότητας πρέπει πάντα να συνοδεύεται από αύξηση της αποδοτικότητας των δαπανώμενων πόρων για να έχει οικονομικό νόημα. Και η αύξηση αυτή μετριέται από την αξία του οικονομικού αποτελέσματος του παραγόμενου προϊόντος εν σχέσει προς την αξία των πόρων που δαπανήθηκαν για την παραγωγή του. Στους πόρους αυτούς περιλαμβάνεται στην περίπτωση του δανεισμού και η αξία του δημιουργούμενου χρέους. Συνεπώς το ποσό της πίστης πρέπει να αυξάνει τόσο την αποτελεσματικότητα στη συνολική χρήση των πόρων, ώστε το προϊόν έργο να καλύπτει και την αποπληρωμή των υποχρεώσεων του δανεισμού πέρα από ένα ικανοποιητικό κέρδος. Δυνατόν βεβαίως για ένα βραχύ σχετικά διάστημα να παρουσιάζονται δυσμενέστερα αποτελέσματα των αναμενόμενων λόγω των αναγκών προσαρμογής στο νέο επίπεδο οικονομικής δραστηριότητας. Αλλά αυτό το φαινόμενο δεν μπορεί να είναι μόνιμο ούτε επαναλαμβανόμενο. Ο δανεισμός πρέπει να αυτοαποπληρώνεται, πλέον της καταλυτικής δράσης του.

Η αναποτελεσματική διαχείριση πόρων οδηγεί μια επιχείρηση (υπό συνθήκες εύκολου δανεισμού, δηλαδή όταν χαμηλό επίπεδο οικονομικής δραστηριότητας προοιωνίζει πιθανότητα μελλοντικής ισχυροποίησής της) σε υπερδανεισμό. Αυτός με την σειρά του επιβαρύνει την αναποτελεσματικότητα της οικονομικής λειτουργίας μέχρι καταρρεύσεώς της και αδυναμίας της επιχείρησης να συνεχίσει την ύπαρξή της. Καλώς εχόντων των πραγμάτων μπορεί κατά την διάρκεια της καθοδικής πορείας της να γίνει αντικείμενο συγχώνευσης ή εξαγοράς. Ει δ' άλλως κανονικά θα υποστεί τις ακραίες συνέπειες των λαθών της και θα πάψει να υπάρχει. Πρέπει εδώ να παρατηρηθούν τα εξής:

1) Το κλείσιμο επιχειρήσεων δεν σημαίνει αναγκαστικά κακή κατάσταση της (τοπικής ή εθνικής) οικονομίας γενικώτερα. Αντιθέτως, σε μια υγιή οικονομία, σημαίνει αναδόμηση των παραγωγικών συσχετισμών, με την επαναδιοχέτευση πόρων σε άλλες, παραγωγικότερες, δραστηριότητες.

2) Η παρεμβατική παρακώλυση της δράσης των φυσικών οικονομικών νόμων σε τέτοιες περιπτώσεις, με την τεχνητή στήριξη στην ζωή μεγάλων προβληματικών επιχειρήσεων, προκαλεί στην ουσία επιβάρυνση της θέσεως της εργασίας σε σχέση με τους άλλους παράγοντες της παραγωγής (κεφάλαιο, γη, επιχειρηματική δραστηριότητα). Με το πρόσχημα της προστασίας θέσεων εργασίας προστατεύεται κατά βάση η επιχειρηματική ανικανότητα, και μάλιστα η επιχειρηματική ανικανότητα μεγαλύτερου βεληνεκούς, δηλαδή η κακή διαχείριση σε μείζονα κλίμακα όλων των πόρων. Αυτό αποκλείει την επαναδιοχέτευση των πόρων σε άλλους τομείς δραστηριότητας υπό άλλους συσχετισμούς παραγόντων, δηλαδή εμποδίζει την αύξηση του συνολικού προϊόντος και την καλύτερη διανομή του. Και αυτό δρα πολλαπλασιαστικά εις βάρος της εργασίας υπό μορφή μεγαλύτερης ανεργίας και μείωσης της πραγματικής αμοιβής εργασίας.

3) Η προστασία της εξηρημένης και αναποτελεσματικής επιχειρηματικής δραστηριότητας φτάνει ενίοτε σε καθεστώτα ημιελεύθερης, κατευθυνόμενης οικονομίας (όπως η Ελληνική) στην σύσταση νομικών ή πρακτικών μονοπωλίων. Τέτοια μονοπώλια συνηθίζεται να δικαιολογούνται ως εθνικώς απαραίτητα, αλλά συνήθως η δικαιολογία είναι προφανώς προσχηματική. Άλλοτε θεωρούνται ως απαραίτητες ισχυρές μονάδες για την αντιμετώπιση ξένων ανταγωνιστικών σχημάτων, αλλά η ισχύς τους είναι δοτή και τεχνητή και άρα αναποτελεσματική.

Σε περίπτωση σχεδόν μονοπωλιακών επιχειρήσεων, όπως και στην περίπτωση της εθνικής οικονομίας στο σύνολό της, η αναποτελεσματική διαχείριση πόρων κρύβεται πολύ περισσότερο από ό,τι λογιστικά τρικ μπορούν να καμουφλάρουν την πραγματική οικονομική κατάσταση μιας ιδιωτικής επιχείρησης σε πλαίσιο έστω και περιορισμένου ανταγωνισμού. Δυο κύρια οικονομικού χαρακτήρα επιχειρήματα προβάλλονται για την στήριξη του κρατικού προστατευτισμού και κατευθυντισμού:

α) Η θεωρία των υποδομών. Το κράτος παρεμβαίνει για να παραγάγει έργα τα οποία η ιδιωτική πρωτοβουλία δεν θα πραγματοποιούσε, ακριβώς επειδή το αντίστοιχο οικονομικό αποτέλεσμα δεν θα την συνέφερε.

Και β) Το δόγμα της τόνωσης της ζήτησης. Με την διενέργεια μεγάλων επενδύσεων, έστω και όχι αποτελεσματικά παραγωγικών, τονώνεται η ζήτηση και η οικονομία αναπτύσσεται.

Α) Η θεωρία των υποδομών θα είχε κάποια βάση μέχρι του σημείου όπου το οικονομικό αποτέλεσμα ενός έργου είναι σημαντικό αλλά μακροχρόνιο. Αλλά τότε η ιδιωτική πρωτοβουλία θα ενδιαφέρετο για αυτό και χωρίς να υπεισέρχεται η κρατική παρότρυνση, σχεδιασμός και εγγύηση. Χωρίς ούτε καν διεσπαρμένη (αν και περιγράψιμη) χρονικά χρησιμότητα, ένα έργο είναι μια καθαρή οικονομική επιβάρυνση, ένα καθαρό μείον χωρίς νόημα. Άλλο αν το προϊόν ανήκει στην κατηγορία αύλων αγαθών που εκπληρούν δεδηλωμένες ανάγκες της κοινωνίας, τέτοιες που το Κράτος θεωρείται ότι υποχρεούται να ικανοποιεί. Αλλά ακόμη και η θρησκευτική Ακρόπολη των Αθηνών με τους Ναούς της, που ανηγέρθηκαν με δημόσια χρήματα, εχρησίμευσαν ως δανειοδότες του Κράτους όταν εχρειάσθηκε.

Β) Το δόγμα της τόνωσης της ζήτησης μέσω μεγάλων κρατικών παρεμβάσεων είναι θεωρητικά και ιστορικά διεψευσμένο. Την οικονομική ανάπτυξη προκαλεί αντιθέτως η τόνωση της (ελεύθερης ιδιωτικής) προσφοράς. Το μέγιστο αποτέλεσμα επιτυγχάνεται όταν ο ανταγωνισμός διεγείρει την καλύτερη απόκριση στα οικονομικά δεδομένα, χωρίς παραμορφωτικές παρεμβάσεις στις αυτοδιευθετικές διαδικασίες ενός φυσικού συστήματος.

Τόσο η θεωρία των υποδομών όσο και το δόγμα της τόνωσης της ζήτησης τείνει να δικαιολογήσει μια κατευθείαν υπερτροφική κρατική παρεμβατικότητα στην οικονομική λειτουργία, πέρα από το βάρος των κανονιστικών μηχανισμών μέσω των οποίων το Κράτος ασκεί τον κατευθυντικό προστατευτισμό του στις ημιελεύθερες οικονομίες. Αλλά η υπερτροφική μεγέθυνση του Κράτους και η άμεση δράση του στο οικονομικό γίγνεσθαι περιορίζει αντί να αναπτύσσει την ιδιωτική οικονομική δραστηριότητα.

Μια ακραία μορφή αυτού του φαινομένου βιώνουμε στην παρούσα φάση της ελληνικής οικονομίας. Τα επιτόκια είναι μη ρεαλιστικά, χαμηλά λόγω Ευρωζώνης: μάλιστα τα πραγματικά επιτόκια καταθέσεων για μικρότερα ποσά είναι αρνητικά σε διάφορα ποσοστά, λαμβανομένου υπ' όψιν του πληθωρισμού και της αυξητικής μάλιστα τάσης του. Το Χρηματιστήριο υφίσταται την διορθωτική πτώση που εξισώνει τις αξίες του με την προσδοκώμενη έλλειψη ανταγωνιστικότητας των ελληνικών επιχειρήσεων μέσα στο

πλαίσιο της ΟΝΕ. Επομένως τα κεφάλαια δεν μπορούν παρά να κινηθούν:

- 1) Είτε στην κατανάλωση, πυροδοτώντας έτι περαιτέρω τον πληθωρισμό.
- 2) Είτε στην αγορά ακινήτων, πράγμα που παρατηρείται.
- 3) Είτε σε κρατικά ομόλογα, μεγεθύνοντας ακόμη περισσότερο την δύναμη άμεσης οικονομικής παρέμβασης του Κράτους στην οικονομία.

Το αποτέλεσμα θα ήταν υπό άλλες περιστάσεις μια επικείμενη χρηματοπιστωτική κρίση. Επειδή αυτό λόγω ΟΝΕ δύσκολα γίνεται, η ενυπάρχουσα ανισορροπία θα εκδηλωθεί με υψηλό πληθωρισμό, μεγάλη ανεργία, πτώση των πραγματικών απολαβών της εργασίας και της κερδοφορίας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, και τέλος εύθραυστη, προστατευόμενη, φαινομενική επιτυχία των μεγάλων μονάδων, με ταυτόχρονη απαξίωση του πραγματικά ικανού ανθρώπινου δυναμικού (σε όλες τις βαθμίδες της διανοητικής ιεραρχίας) και του γνωστικού του κεφαλαίου.

Η ελεύθερη αγορά αποτελεί τον δικαιότερο κριτή της αποτελεσματικής ή μη χρήσης των πόρων σε επίπεδο επιχειρηματικής μονάδας και εθνικής οικονομίας. Και αυτό συμβαίνει με ιδιαίτερη έμφαση σε περιόδους κρίσεως, όταν οι θεσμοί – και κυρίως οι κρατικοί – έχουν καταστεί δυσλειτουργικοί και αναξιόπιστοι. Η διόγκωση του κρατικού ρόλου στην κοινωνία (και όχι μόνο οικονομικά) είναι τότε διπλά αρνητική. Πρόκειται σχεδόν πρακτικά για ένα καταθλιπτικό πανοικονομικό μονοπώλιο που απλώς αυτοπεριορίζεται όπου και όπως επιλέγει για να αντιμετωπίσει την πίεση της διεθνούς συγκυρίας προς απελευθέρωση, χωρίς να αποδομηθεί και ανασυγκροτηθεί. Η αποτυχία διαχέεται σε όλο τον κοινωνικό ιστό, ευνουχίζοντας την ατομική πρωτοβουλία ή καθιστώντας την σποραδική επιτυχία της μη μεταδόσιμη. Ο εγκλωβισμός του δημιουργικού δυναμικού και η συστηματική διαφθορά του συστήματος είναι τα αναπόφευκτα αποτελέσματα. Έτσι, π.χ., τα δυο κεντρικά σημεία οικονομικής δυσπραγίας που σημείωσα παραπάνω, ο υπερδανεισμός με συνοδεύουσα αναποτελεσματικότητα ιδιωτικών επιχειρήσεων και η (άμεση ή έμμεση) υπερδαπάνη του κράτους, αλληλοσυνδέονται.

[Δημοσιεύθηκε στον "ΕΘΝΙΚΟ ΚΗΡΥΚΑ"]